

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Haminan rauha ja sen seuraukset

Naapurimme Ruotsi 1809 jälkeen
Käännekohtia ja näkökulmia

Petri Karonen
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
28.4.2009

Tausta

- 200 vuotta – mistä?
- Ranskan vallankumous
- Vallankumoussodat
- Kustaa IV Aadolf
- Ruotsin ja Venäjän suhteet
- Tilsit 1807..., Suomi helmikuu 1808...

Suomen sodan jatko v. 1809

- Olkijoen sopimus marraskuu 1808
- Taistelut Länsipohjassa keväällä 1809
- Rauhanneuvottelujen aloittaminen Haminassa elokuussa 1809

”Rauhankriisi”

- Kaikissa nykyisissä Pohjoismaissa vuoden 1809 tienoilla

- Ruotsissa keskeisiä mm. seuraavat:
 - Konkreettiset aluemenetykset, raskaat henkilöstötappiot
 - Hallitsija
 - Legitimiteetti
 - Talous
 - Sisäiset ongelmat
 - Ulkopoliittinen uskottavuus

- Miten Suomessa samaan aikaan?

Rauhanneuvottelut Haminassa, lähtökohdat

- Venäjän ennakkoehdot olivat seuraavat:
 - Ruotsin oli tehtävä rauha Ranskan, Tanskan ja Norjan kanssa
 - Irrottauduttava Englannista
 - Luovutettava Venäjälle Suomi, Ahvenanmaa ja pohjoisessa alueita Kainuunjokea myöten

Haminan rauha (I)

- Sopimus solmittiin 17.9.1809
- Ruotsilla ei juuri liikkumavaraa
- Ruotsi teki rauhan Tanskan kanssa 10.12.1809 ja Ranskan kanssa 6.1.1810

Haminan rauha (II)

- Rauhalla iso merkitys niin Ruotsille kuin Suomellekin
- Suppea asiakirja, 21 artiklaa
- Saatavilla sähköisesti ainakin seuraavilta verkkosivuilta:
 - Haminan kaupunki:
<http://www.haminanrauha.fi/index.php>
 - Kansakuntaa rakentamaan (VNK):
http://www.1809.fi/haminan_rauha/fi.jsp
 - LIBRIS, Ruotsin kuninkaallisen kirjaston ylläpitävä kansallinen kirjastotietokanta ja sen sähköinen aineisto:
<http://libris.kb.se/bib/11314550>

Haminan rauha (III)

- Sopimuksen pääasiallinen sisältö Ruotsin kannalta:
 - 1) Ruotsin rauhaan palauttaminen ja rauhaan pakottaminen
 - 2) Aluemenetykset
 - 3) Suomalaisten ja ruotsalaisten aseman turvaaminen uudessa tilanteessa
 - 4) Talouselämän jatkuvuuden varmistaminen

Haminan rauha (IV)

- Aluemenetykset:

4. artikla: Ruotsin kuningas luopui ehdoitta ja lopullisesti kaikista oikeuksistaan sodassa keisarin valloittamista lääneistä

(*Höfdingadömen; SAOB: hövding-döme: "område för en hövdings styrelse l. förvaltning"*) :

- Kymenkartanon lääni
- Uudenmaan ja Hämeen lääni
- Turun ja Porin lääni, mukaan luettuna Ahvenanmaa
- Savon ja Karjalan läänit
- Vaasan ja Oulun läänit
- "sekä Länsipohjaan kuuluva alue aina Tornionjokeen saakka"

Haminan rauha (V)

- Suomalaisten ja ruotsalaisten aseman turvaaminen uudessa tilanteessa
 - Venäjän keisari jo vahvistanut suomalaisten ”uskonnon, omistusoikeudet ja privilegiot”
 - ”Suomessa syntyneillä” sotilashenkilöstöllä ja ”muilla virkamiehillä” oikeus palata ja jäädä Suomeen
 - Vapaus ”palata kotimaahan” niin ruotsalaisilla kuin suomalaisillakin
 - Päätös kotipaikasta tehtävä kolmen vuoden aikana

Haminan rauha (VI)

- Talouselämän jatkuvuuden varmistaminen
 - Yksityisen omaisuuden suojan tarkka määrittely: velat, perinnöt, saatavat, lahjoitukset, kauppasopimus jne
 - 17 artikla: ”Venäjään liitettyjen maiden (Länder)” ja Ruotsin välisen ”perinteisen” kaupan jatkaminen
 - Määräystä pidennettiin vuoteen 1817 saakka
 - Viimein 1840-luvulla erityisasema poistuu puolin ja toisin

Sodan ja Haminan rauhan vaikutukset Ruotsissa

- Trauma Suomen menetyksestä
 - Kolmasosa valtakuntaa
 - ”Muistinmenetyks”
- Vuoden 1809 hallitusmuoto 6.6.1809

Porvoo ja Tukholma 1809

- Vallankaappaus Tukholmassa keväällä 1809 vs. Porvoon valtiopäivät samaan aikaan ...
- Legitimiteetti ja sen palauttaminen:
 - Suomessa pidetään kiinni vanhasta
 - Ruotsissa pyritään eroon entisestä
- ”Alamainen” (”undersåtare”) vs. ”kansalainen” (”medborgare”)
- Ruotsin puolella valtion legitimiteettiongelma suurempi kuin Suomessa

Ruotsin sisäiset ongelmat vuoden 1809 tienoilla

- ”Vuoden 1809 miehet” vs. ”vanhat kustavilaiset
- Valtakunnanmarsalkka Axel von Fersen nuoremman surmaaminen
- Valtiopäivät Örebrossa 1810
- Levottomuudet Skoonessa 1811 väenottojen takia
- Miten Suomessa?

Revanssitoiveet ja ulkopolitiikan uudelleenmuotoilu

- Halu saada Suomi takaisin vaimenee pian
- Kruununperillinen vuonna 1810 Jean-Baptiste Bernadotte, hallitsijana Kaarle XIV Juhana (hallitsi 1818 – 1844)
- ”Meidän pitäisi joka kymmenes vuosi käydä verisiä taisteluita säilyttääksemme tämän merentakaisen omistuksemme, ja pidemmän päälle Ruotsi lopulta väistämättä menettäisi sen.” (1812)
- Vuoden 1812 politiikka